Nr. 30. **HAMICPE** שנה חמישית

מחיר החתימה על „המצפה“ עם ההוספה הספרותית החדשית „רמת המצפה“:

באוסטריא-אונגריא:

| | |
|---|---|
| לשנה . . . . . . . . | 7.— כתרים |
| לחצי שנה . . . . . | 3.50 „ |
| לרבע . . . . . . . | 1.75 „ |

באשכנז:

| | |
|---|---|
| לשנה . . . . . . . . | 8.— כתרים |

ביתר הארצות:

לשנה 9 כתרים — 9.50 פראנק.

על „המצפה“ בלי ההוספה הספרותית אין לחתום.

**אין הנחה מהמחיר.**

# המצפה

## עתון שבועי

לכל עניני החיים, לספרות ולמדעים ולכל עניני היהודים.

יוצא לאור בכל ערב שבת

מחיר מודעות או הזכרות לנפטרים לפי גדל השטח

ברכת מז"ט חצי הכתר. בראש הגליון שנ כתרים.

**גליון בודד 12 הלר.**

המשנה מקומו עליו להודיענו מיד לא רק שם מקומו החדש, כ"א גם שם מקומו הקודם.

קאנטא של פאסטשעק נומר 76.918

האדרסה לבית המערכת ולאדמיניסטרציה

„HAMICPE“

ul. Sw. Sebastyana 32. Kraków.

(בחוץ לארץ להוסיף: Oesterreich)

קראקא, ג' אב פ' דברים הרס"ח. — גליון ל' — Kraków, 31 Lipca 1908.

בילה הארשאווסקי — ברוך טשיש

כאורשים תמוז הרס"ח

בארים לאוו — לבוב

# תשעה באב תרס"ח.

בימים האלה, ימי אבלנו הלאומי, חוגגים בארצות טורקיא חג התחיה, חג החרות, חג פדות כל העמים, ההוסים בשבט האטומנים. יושבי טורקיא נגאלו עתה מידי העריצים האדירים, אשר בהצר המושל, שרדו בהם בשרירות לבם להועלת עצמם. נושעו העמים היושבים במלכות טורקיא, שנמוגו עד כה בדכדוך הנפש, במצוקת הלב, בכתימת הפה ובקשוד הידים, ושהיו נתונים שנות כאות למרמס ההת רגלי כל זד נבל, שהגיע לגדולה בעהד ובהן, שמצא במקרה בעיני איזו אשה מנאפת. גדודי האטומנים הקדמונים, שבאו למערב לפני ת"ק שנה כסער מתהולל, וטאטאו בדרכם כל ממלכה שאננה זקנה, כל ארגניכמוס הלש וכל עריצות נרקבה, שההריבו את שארית מלכות רומא, את ביצנץ המתנונה מזקן והורידו שאולה את רשעתה ואת גאונה ואת הכמהה הנכרהה ברבות הימים; הגדודים הרעננים האלה הניהו בנים הגונים, שאין להם להתביש עמהם — את ה„טורקים הצעירים“ של זמננו, אשר בלי רעש ובלי שאון, בלי שפך-דם ובלי רעם כדורי כות, הפכו בן לילה את ממלכת עמם מקנין יחידים לממלכה קונסטי-טוצית. העם יטול גורלו לידו ולא ישתעבד לממונים הסרי הרגשה, אשר כל הממלכה הגדולה היא בעיניהם כאמצעי להרבות הון לעצמם ולהתענג בתענונים שפלים.

ששון ושמחה בכל ארצות טורקיא, אשר גם ארצנו פלשתינה נמנה ביניהן, כל העמים מלאים גיל והדוה, עת נאולתם באה, נפתח בית האסירים הענקי וכלם יצאו להרות, לאור באור היים הפשים ולהגות מזיו תרבות אירפה. כל העולם שמה — וישראל עומד „בין המצרים“ ומתאבל: שלשה שבועות, תשעה ימים ותשעה באב.

מאז התעוררה תקותנו ההדשה וארצנו העתיקה התחילה להתחדש ולקבל היים הדשים ובני הגולה התחילו מעט מעט להתסכין שמה, לבנות הרבותיה, לזרוע ולנטוע על האדמה השוממה, הרגשנו הרגשות אהרות. שונות מאלה של אבותינו, בימי אבלנו אלה, בעינינו היה כאלו „שבת נהמו“ מתהיל להתרהב ולהשתרע. להסיג את גבול „שבת הזון“, הרגשנו מעין „ודפכתי אבלם לששון ונהמתים ושמהתים מיגונם“. הטרוד בבנין אינו יכול עוד להתאמץ להרכות בכי על ההריסה.

אך בשנה הזאת נתאבל על הרבננו ברגשות מעורבים. מבוכה נמצא בעשתנותינו. מצד אהד תחיה, הרות, ששון ושמהה שם במזרח, אשר גם לנו הלק בו, ומצד שני, אויה: „כל עיר על תלה בנויה ועיר האלקים משפלת עד שאול תהתיה“.

מי זה יזכור היום את תהית ישראל על אדמתו?! טורקיא הגדולה מתהדשה, טורקיא השלמה, אשר הסעיף הראשון בהקי הקונסטיטוציא שלה אומר: הממלכה אינה מתהלקת. טורקיא קמה לתחיה, טורקיא לטורקים! ואנהנו? קול אהד קורא מתוך סתרי נפשנו: הידד! אשריך מלכות טורקיא, שהגעת לזמן הזה. כי הרי אין לנו כל סבה לשנוא את המלכות הזאת, שהיא האהת בכל העולם, שבני עמנו מצאו מפלט להם שם ומעולם לא הציקו להם בממלכה הזאת, מעולם לא הרגישו שם ישראל טעם גלות. נהמתנו האהת היתה מלכות בית אטומן בכל ימי נדודינו. בצרתה היה צר לנו ובשמהתה רחב לבנו. וגם עתה החובה עלינו לשמוח בשמחת הגוי הישר והצדיק הזה, אשר הכירנו לטוב מכל גויי הארץ. וקול אהר מנהם ורועד בקרבנו: טורקיא מתחדשת — ופלשתינה מה תהא עליה?! טורקיא תתהזק ותתרפא ממכת הרפיון והעצלות, שאכלה אותה שנות מאות, העמים השונים השוכנים בה יהדלו מדרוש להקרע מן הממלכה. במלכות קונסטיטוצית יכולים עמים שונים לשבת איש בצד רעהו בשלום, אם גם שלום מלאכותי. הפרלמנט הוא בעמוד ברזל המוריד את הברק, כל הבעס העצור, כל התלונות והתגרות יובעו שם בפה ובעתונות ההפשית ולא יבאו לידי מעשה. טורקיא תשאר איפא בשלמותה. אנה איפא אנהנו באים? הנגזר ונהתם בימי אבלנו אלה, להמתין עוד שנות מאות עד איזו שעת הכשר

# פיליטון.

## הַלֵּוִי.

בְּיָדוֹ כִנּוֹרוֹ וּבְלִבּוֹ רַצַּעַר,
וּבְרוּחוֹ הַכַּבִּיר הֶמְיַת הַסַּעַר,
עָלָה הַמְשׁוֹרֵר לְאַרְצוֹ הַנְּשַׁמָּה,
שֶׁאֵלֶיהָ נִכְסַף זֶה־כַּמָּה.

וַיִּשַּׁק הָרְגָבִים וַתִּזּוֹלְנָה הַדְּמָעוֹת,
וְכִנּוֹרוֹ בְּיָדוֹ הִשְׁמִיעַ פְּלָאוֹת,
וְקִנָּה כַּבִּירָה שָׁטְפָה כְצִנּוֹר,
מִנִּימֵי הַצַּעַר, מִמֵּיתְרֵי הַכִּנּוֹר.

וַתְּרַחֵף הַקִּינָה בְּיוֹנָה הוֹמִיָּה,
עֲזוּבָה עֲצוּבָה בְּרַחֲבֵי הַבְּרִיאָה,
וְהֵד לָהּ עָנוּ מִסָּבִיב הֶהָרִים,
מֵהַכַּרְמֶל עַד הַר הָעֲבָרִים.

וַתַּעֲבוֹר חֶרֶשׁ בַּבִּקְעָה וּשְׁדֵמָה,
וַיִּרְעֲדוּ הַפְּרָחִים וַיִּבְכּוּ גַּם הֵמָּה,
וּבְכֹבֶד־רֹאשׁ הִקְשִׁיבוּ שִׁבֳּלִים
וַיִּשְׁתַּטְּחוּ לָאָרֶץ כְּחֵיל שֶׁל חֲלָלִים.

וְהַזָּמִיר הִתְעוֹרֵר בֵּין הָעֳפָאִים
וּלְחִיק הַלַּיְלָה שָׁפַךְ נְכָאִים,
וְרִשְׁרוּשׁ רוּחַ הָעֶרֶב הַזַּכָּה,
תָּעָה בָּאֲוִיר כִּנְשָׁמָה מְבַכָּה...

וְגַלֵּי הַיַּרְדֵּן כְּאִלּוּ נֶאֱנָחוּ,
בְּהֶמְיָה חֲרִישִׁית אַט הִשְׁתַּפְּכוּ,
וְאַרְזֵי הַלְּבָנוֹן דּוֹם הִתְאַבָּלוּ:
„לִשְׁלוֹם אֲסִירַיִךְ הֲלֹא תִשְׁאֲלִי?“

א. ל.

## נגעים.

ציור לתשעה באב.

מאת יהודה שטיינברג ז"ל (תרגום מזרגון).

זה שנים רבות נכסף ר' אברהם שלמה לעלות לאה"ק וכמו נטבעו בבוץ רגליו, אי־אפשר היה לעקרן מפה. פעם החליט בהחלט גמור, כי כאשר תגמרנה שלש השנים של עסק היער, ששכר, יצבור את צרור הכסף, יחלק לבניו את הירושה בחייו ויעלה עם הזקנה שלו לא"י. אך מעשה שטן: בטרם נגמרו השנים נסתבך בעסק האחוזה. בתנאים נוחים מאד נמצא האחוזה להחכר. יש שם אגם מלא דגים, ישנם שדות-מרעה; גם חלק יער היה שם, והשדות — עדית. עסק טוב במלוא המובן. לא אל הריוח נשא נפשו; אינו מחויב להשאיר לבניו ממון קרח! תהלה לאל בער הברכה, שברכו עד כה, אבל איך אפשר לסוחר לדהות בידיו עסק כזה? הרי יהיה פשוט עובר על בל תשחית. ה„סוחר“ התעורר בקרבו, הרגיש איזה פרי טוב מוכן לו בזה מהאחוזה הזאת, איזו עסקים טובים יוכל לעשות פה! שתי הרגשות התרוצצו בקרבו: ה„סוחר“ והגעגעים לא"י, עד שנמשך בהזקה, להשאר פה עוד חמש שנים.

ובלבו בוערה אש קדושה לא"י. בבואו אל היער הקטן, עלה על לבו זכר ארזי הלבנון, כמו נצבו לעיניו! בבואו אל המרעה זכר את הגלעד והכרמל, את עדר הצאן הקצובות, שגלשו מהר הגלעד. האגם הזכירהו את הירדן וים כנרת; השרות והגנים — את שבעת המינים, שנתברכה בהם א"י; האכרים והאכרות, שבאו לעבוד בשדה, הזכירוהו את חלקות השדה בבית לחם ובעמק יזרעאל ובהר אפרים, את העניים המלקטים לקט, שכחה ופאה ואת הכהנים והלוים, הבאים לגבות תרומות ומעשרות. הכל הזכירהו את ארץ ישראל ואת הספורים על ארותיה ובזה היה זן את נשמתו וחי לפי שעה.

קשים מכל הימים היו לו סכות ותשעה באב. באחזו בידו את הלולב הירוק ואת האתרוג בשתי ידיו וקרא „הושענא ארמה מארר... בהמה ממשכלת... גרן מגזם...“ נדמה לו, שנפשו יוצאת בדברו, באש

אחרה, לנהול את אדמתנו? הנתאבל עתה על הרבן הדש, על הרבן תקותנו האהרונה, על פקיעת עוד אבעבוע של בורית אהד? הלא כן גורלנו תמיד: בשמוח כל הארץ אבל יהיה לנו, תשועת אהרים היא מפיתנו בכל ימי גלותנו. הנבכה בתשעה=באב זה בכי כפול?

אך לא, תקופת התחיה שונה מתקופת הגלות. בתקופת הגלות הארוכה יצאה לנו כמעט תמיד תועלת מקלקול אחרים ותקלה מגאולת אהרים. היתה איזו מלכות בצרה, בפחד אויב ובמציקת כסף, במפלה כלכלית ובהתמעטות התושבים — אז קראה ליהודים להתישב בארצה ולהנות מטובה, למען תבנה בגללנו. באה תשועה על איזו ארץ, מיד גבה לב המלכות וגרשה אותנו. בתקופת התחיה לא נהפוך להבנות מחרבן אחרים. שאיפת הציונים אינה הלוקת ממלכת טורקיא ונבלותה, אלא ארדבה: קיומה ובנינה ותהיתה. טוב לנו שנשא ונתן עם לאום הפשי, שגורלו בידו ומה שהוא עושה יעשה בדעה צלולה ומיושבת על יסוד תועלת הדדית, על פי הכלל „זה נהנה וזה לא הסר", מאשר להכנס אל תוך גוי של עבדים, שעינם צרה בכל זר הבא בתוכם ומצליה וכובשים בעסם להנקם בשעת הבשר. לא את רגלי הטורקים והערבים אנו רוצים לדהוק, כי אם להיות בתוכם ועמהם בשלום, להביא להם תועלת, להזקם ולעזור לתחיתם ולהצלחתם ובעד זה יניחו אותנו לשבת בארצנו בעם שוה להם, בעל זכיות שוות ולא רק אזרהיות, כי אם גם לאומיות אוטונומיות, שבלי ספק גם העמים הנוצרים והערבים ירכשו להם באלה על ידי הפרלמנט הכללי. טוב לנו לישא וליתן עם מושל הטורקים בצרוף באי-כה העם, שיאשרו את מעשינו, מאשר עם איש אחד מושל יהידי, אשר העם התעורר לקום לתחיה — כמו שהיה עתה — יוכל לבטל מעשיו ולהעביר גזירותיו.

אמנם נקל לבאי-כה העם היהודי להשיג רשיונות וזכיות מידי שולטן מושל יחידי מאשר מידי ממשלה קונסטיטוצית, התלויה בדעת עמים שונים ומפלגות, שאינטרסיהם סותרים זה את זה. אבל בשביל המטרה האחרונה נוח לנו לדון עם באי-כח העמים ואף אם יקשה המשא ומתן. כי מעשה ממשלה קונסטיטוצית הוא מעשה קים ועומד ומאושר יותר במשפט העמים ממעשה איש אחד. זכיות בטוחות וגליות אנו רוצים ולא הבטחות היוצאות ממסתרי היכל מושל יחידי, שדעותיו והחלטותיו מתחלפות מיום ליום.

שחרור ארצות טורקיא הוא איפא עוד צעד אחד להשגת תכליתנו. לחרות מתוך חרות כללית נשאף ולא לחרות מתוך עבדות אהרים. ותשעה באב זה לא ידכיאנו יותר מכל תשעה באב אחר. בשמוח כל העמים בל נתאבל. לא נהיה ישנים בין הערים ואבלים בין החתנים. ל.

---

# ענינים מדינים

**המהפכה בטורקיא.** מהפכה שקטה כזאת לא ראתה אירפה. מרידה בלי שפך-דם, הקמת שלטון העם בלי הפיכת כסא, גרוש עריצים מבית המושל בלי התפוצצות במבות, שחרור עמים רכים בלי רעש כלי-תותח — זאת יודעים רק „האזיתים הברברים". כן לילה נולדה ממלכה קונסטיטוצית. מה שלא עלה בידי כל עמי ההשכלה והתרבות הגבוהה, עלה בידי הטורקים הנבערים. בכל הארצות באירפה נולדה החרות בדם, באש ובחרבנות, במלחמות כבדות, במהומות מות כמה שנים וכ„מוראים גדולים", ובטורקיא נולדה החרות בישוב-הדעת ובחשבון שעלה יפה והכל שמחים. והגורם האחרון לתשועת הטורקים היתה עצת מלכי אירפה, להכחיד את הממלכה האזיתית מאירפה, לקרוע ממנה את מדינת מקדון. יען כי העמים הנוצרים היושבים שם משמידים זה את זה. ברעוואל על חוף הים הבלטי נועצו מושלי אנגליא ורוסיא לפני שלשה שבועות, לקרוע את טורקיא והעצה הזאת גרמה, שטורקיא נתחדשה ונתעורדה בכח חדש ורענן, להפר עצת זרים. כי ה„טורקים הצעירים", תלמידי אירפה שמו זאת אל לבם ובכשרון נפלא מהרו למשוך אחריהם את כל המחלקה השלישית של חיל הצבא הטורקי במקדון וכלם דרשו מאת השלטן, שיקדים הוא לעשות תקונים גמורים בארצו ולא ימתין למעשי זרים. כאשר שלח השלטן על עזי פנים אלה את המחלקה השנית להכניעם, נפלה גם היא אל המורדים ולא אבתה הלחם. השלטן שלח עליהם גדודי צבא מאזיא וגם הם לא חפצו הלחם בטורקים הצעירים. אז הביטו שרי החצר אל העם האלבני לעזרה, כי העם האירפי הזה בעל דת מחמד, אשר בקצה מערב טורקיא, נאמן תמיד לכסא השלטן ומגין עליו מפני כל הקמים עליו. אך גם הוא היה כבר מרעל ברעל דרישת החרות וענה על ידי הטלגרף, כי אמנם נאמן הוא לשולטן ולמלכותו, אבל חרות וצדק וממשלה של יושר הוא דורש ואם לא יתנו אלה, ידרוש בחזק-יד. ברגע הראשון חרה אף המושל ושלח מעל פניו את הוויזיר הגדול (ראש המניסטריום), שגם הוא אלבני וגם את המניסטר למלחמה, יען גם הוא דרש צדק ויושר. וכאשר הקים השולטן מניסטרים חדשים מן בעלי השטה הישנה ניכחו בלם מהרה, כי כל העם והצבא עשו יד אחת, וכי אין עצה אחרת רק לעשות רצונם ולתת להם קונסטיטוציא, כמו שניסדה לפני ל"ב שנים ולא יצאה אל הפעל מפני המלחמות שפרצו ומיד נהפכה טורקיא לממלכה קונסטיטוצית בכל ממלכות אירפה. הבחירות תהיינה בקרוב והפרלמנט הראשון יפתח בחדש מרחשון. הפיליציא של סתר בטלה, הצנזור והחקים המעיקים בעניני הדפוס בטלו, וכן אסיר האספות והחברות, לעם האלם הזה נברא פה מדבר גדולות ומעתה גם קולו ישמע בין כל עמי אירפה. לכל האסירים והנרדפים בגלל עונות פוליטים נהגה סליחה. והעיר קונסטנטינופל צהלה ושמחה, יומם ולילה יאספו שם אספות פוליטיות, ידרשו דרשות ויבאו בהמון רב, לברך את השולטן ולכוף את המניסטרים להשבע על שמירת החקים החדשים. וכל העולם מברך את העם הטורקי ושמח עמהם. גם העמים הנוצרים היושבים בטורקיא נגאלו בזה, כי חק אחד ומשפט אחד יהיה להם ולטורקים אדוני הארץ. ומעשי האירפים במקדון ותקיניהם היו עתה אך למותר. גדודי היונים והבולגרים, אשר הנו שנים רבות במקדון והחריבו את הארץ, שבו איש איש למקומו והארץ שקטה. אך עוד דאגה אחת תשבר את מח עמי אירפה. הנסיון הורה, כי אחרי כל נצחון של מוררים תבוא ריאקציא, האוחזים בנושנות לא על נקלה ימסרו את המתג והרסן מידיהם אל ידי המחדשים. מי יודע אם גם בטורקיא לא ישובו הנסוגים אחור לאיתנם ויהדפו את הטורקים הצעירים?! בימים הקרובים נראה מה אחרית המהפכה הזאת.

**פגישת נשיא צרפת והצאר.** נשיא הרפובליק הצרפתית פליער בקר את גוסטב מלך שבדים בשטוקהולם ומשם הלך לבקר את קיסר רוסיא. בנמל העיר רעוואל, ערך פוליטי גדול אין לבקור הזה. הוא בא רק לחזק את הברית בין צרפת ורוסיא בקור של נמוס הוא זה רוסיא צריכה לנחמה ובאים המושלים הגדולים לנחמה. על מהלך הענינים במהפכות המתחוללות בארצות המזרח לא ישפיעו הבקורים. אך בכל זאת השלום מתחזק וגם ברוסיא עצמה יפעלו הבקורים לטובה. מושלי אנגליא וצרפת הם ידידי הצאר ובל התקיפים

---

הוציא את המלים מפיו. הוא תאר לו, כי בבית המקדש הוא ומתפלל לה', שישכור את הקמה בעמק רפאים, את הצאן בגלעד, את הגנים כעין גדי. כל היום, שאמרו בו ההושענות „אדמה מארר", התהלך במו בעולם אחר, העתיק מושבו לגמרו לא"י.

וקשה מזה היה לו יום תשעה באב. בו ביום לא הכיר בא"י רק קבר רחל, כתל מערבי, מערת המכפלה חרבות ירושלם וביתר. נדמה לו שהוא בן גולה משלחן אביו נע ונד, שבינתים נשא אשה בגלותו והוליד בנים ובנה בתים ועשה עסקים, ושם הרחק, הרחק יושבים אחיו „שבעה" ומתאבלים על אמם, אמנם גם הוא יושב פה „שבעה", אבל איזו שבעה! איזו אֵבל! איזו בביה! הכל מזויף. שם אצל הכתל המערבי, על הר הזתים, הנשקף על חרבות ירושלם, שם אפשר לקונן, שם החוצות בוכות: „דרכי ציון אבלות".

אם לא יזכה לביאת המשיח, הוא מתפלל, שיזכה לומר על כל פנים תשעה=באב אחד קינות לפני הכתל המערבי, שיוכל לבבות פעם כראוי בת"ב. יראה בעיניו את הדרכים האבלות, את „העיר הבזויה והשוממה", „איכה ישבה בדד העיר". יחזו עיניו את המקום, אשר שם רחל יושבת ומבכה על בניה, את הדרכים, אשר שמה הלך ירמיהו על קברי אבות.

כאשר נשלמו חמש השנים קרא לבניו והודיעם מחשבתו. בלי משים פלט מפיו, כי הצואה לא נערכה עוד. כל אחד מבניו העמיד פנים עצובים, כלם התחרו, להראות חבתם לאביהם, הבנות בבו בכי תמרורים, גם הבנים מחו דמעות מעפעפיהם. הזקן האמין לדברי החבה והתחנונים ונפתה לחלקת לשונם — להשאר אצלם. הוסיף לעשות עסקים, לקנות, למכור, להלוות ולהבוע; אבל לבו בל עמו. וכמו סרה ההצלחה, נכשל בכל דרכיו. אינו עוד אותו ר' אברהם שלמה החרוץ והפקח, הסוחרים הצעירים לעגו לו, פגה חכמתו. וכה היה הולך ויורד עד שהלך הונו לטמיון בעסק רע והבנים ראו, כי הסכילו עשות בחנופותיהם יותר מדי, שלא נתנו לו לנסוע לא"י. לזקן כזה אין טוב מאשר לדור בא"י, כן התלחשו בסתר. וכאשר הרגישו, בי עוד מעט ועליהם יהיה להחזיקו אצלם או לקצוב לו מעות שבוע, אז הסכימו כלם פה אחד לשלחו לאה"ק.

הזקן שמח בחסדי בניו. בנים טובים וחכמים, עתה באו לידי הכרה, כי לא לעולם אפשר להחזיק את אביהם פה בגולה. ר' אברהם שלמה קבץ את צרור חפציו, ברך את בניו ואסף „פתקאות" מכל מביריו, שכל אחד בתב את בקשותיו, להניחן על קברי האבות הקדושים והצדיקים, ונסע לטריעסט והפליג בספינה וראה נפלאות ה', המסופרים ב„הודו לה' בי טוב" של ערב שבת. ראה רוח סערה מעלה את הספינה ומורידה, הוא חוגג ומתנועע כשכור, הגלים מתנשאים השמימה ויורדים תהומה... הים זועף... גל בולע גל וגל שלישי מטפם על שניהם. גל רביעי רודפם מאחוריהם וגל חמישי רוקד כנגדם... עוד מעט ויבלע את העולם. והאניה כורעה ומנענעה ראשה לכל גל וגל ומתדחקה בין הלצים האלה... אין דבר. הלא הוא יודע מכבר, שד"ר מטבריה הגיד לו, כי כן יראו כל הנוסעים לא"י.

„יודו לה' חסדו", הוא מזמר לו בהרמוניה עם הגלים בנוסח ערב שבת בשעת מנחה. לכשירצה הרי עתה ערב שבת לעת ערב: הרבה סערות סבלה ספינתו בחייו; הרבה גלים הרימוה שמים והורידוה תהומות. עתה תמו ששת ימי המעשה שלו. ערב שבת; עוד מעט ותגיע ספינתו אל החוף. הוא שב לביתו מגלותו; הוא הולך לשבות שבתו, שבת ארוכה כביתו, בארץ ישראל.

לנשק את רגבי האדמה הוא מתאוה, לולא היה זה מנהג עכו"ם.

חסד עשה לו הקב"ה, כי הגיע לירושלם דוקא בערב-תשעה באב. והוא סובב כחוצות... ב„דרכי ציון האבלות". מסתכל הוא על השערים, שערי ירושלם" הטבועות בארץ. על השוקים הוא מביט, על הבתים. הזאת העיר שיאמרו..." מבקש הוא איזה דבר... מה זה חסר לו?..

דומה הוא, כי תעה בדרכו. לא חוצות כאלה חזה תמיד בירושלם..

מאיזו חצר יצא חבל מנגנים; קונסול זר דר שם — דרכי ציון אבלות!?

שם מרגישים צרך להיות שוים את הכבוד הזה ולהנהיג איזו הקונים למרות רוח הנסינה לאחור השולט.

המהומות בפרס. עוד אין מנוחה בארץ הפרועה הזאת. בטברים יבריע חיל המלך חללים רבים ויחריב את העיר ובערי הגבול יחנו חיל הטורקים והקורדים וילבדו נוף אחרי נוף וישללו שללם. העם מתחנן אל המלך להושיעם והוא כפתן יאטם אזניו. הוא רוצה לראות נקמה בעמו, הדורש חרות. אולי תעשה המהפכה בטורקיא גם שם איזה רושם והמלך יתעשת, כי אין להלחם עם זרם הזמן וישיב לעמו את החרות, שנתן לו אביו והוא השיב אותה אחור בזרונו.

---

# של המצפה.

## מַרְפֵּשׁ הַקְּהִלּוֹת.

התכברו מכוברים, הריני שב לעבודתי. הברח הברחתי להפסיק זמן רב את החטוט בקהלות יחידות, כי העורך עצמו היה שקוע עד למעלה מארבובותיו ברפש דגדול והנורא אשר בירושלם, בבלז ובברלין. עתה ינוח מעט ואבוא אני על מקומו. ומדרך חטוטו למדתי, שלא להסתפק בחטוט בקהלות גליציא לבדן, נוכחתי, כי ישנן ערמות אשפה ואגמי רפש גם במדינות אחרות. הפעם אביא לכם מנחה מזמרות ארץ אונגרן, הלא בקיץ אתם אוהבים לאכול מפריה, לבן גם את הרע תקבלו משם הפעם, הריחו פעם ברפש אונגרי, דשן הוא ושמן בפירותיה ובייננה ובקצת — רבניה ופרנסיה, וריחו... העלול לקטאר החטם ולגרוי עצבים אל יקרב הלום!

הירעתם את העיר ואם בישראל פ ר ס ב ו ר ג המעטירה ‼ מי לא שמע שמעה ? הלא משם יצאה תורה לישראל ימי שני דורות ושם הישיבה הגדולה הנאדרה בקרש ושם היה הקנגרס של „מזרחי" הראשון ושם נצחו הציינים, להכנים את מנהליהם אל מועצה הקהלה. אבל בינתים התמדיארו אדירי הקהלה בעיר האשכנזית ההיא ובראותם באיזו חרדה יקפידו ארוני הא״ץ בהכנסת רוח זרה לעיר וכמה יעמלו להפכה לעיר מדיארית עד שהם חוששים גם לבנות מסלת-ברזל אלקטרית משם לווין הסמוכה, אין אחינו רוצים להיות אחרונים בעבודה הפטריוטית הזאת וטרח גרול וקשה הם טורחים, לטהר את הקהלה מהקנינים היהוריים, שהיו להם עד כה לתהלה ולתפארת. את התורה הם מבערים מקרבם במסרכ את הרבנות והנהגת הישיבה בירושה מאבות לבנים, במו שיעבור כבוד אצילי ארצם מאב לבן. את הישיבה הקטינו וגזרו גזרה, שאין לקבל בה חס וחלילה שום בחור מגליציא, למען לא החולל על ירו הרוח המדיארית השוכנה בה. את בניהם לא ילמדו יהודית ובני הארתודקסים שם אינם נבדלים במאומה מבני הנאורים. והנה נשארו עוד בעיר יהודים מן הרור הקורם, שלא רצו להסתפק בתורתו של היורש ודרשו מראשי הקהלה למנות גם רב דרשן מצוין, כמו שראוי לעדה החשובה ההיא. הפרנסים לא אבו שמוע בתחלה, להוסיף עוד לחזק את היהדות, פן תחולל המדיארות בנללה. אבל הדורשים רב רבו עליהם ובעל כרחם הזמינו רב מצוין, ת״ח, דרשן ויורע דעת, לדרוש דרשה לבחינה. הרב מצא חן בעיני בל אנשי הקהלה ודחקו למנותו. באופן פשוט לא היה אפשר להשיב ריקם את פני העם ולדחות את הרב. אבל מדיארים גמורים כראשי הקהלה געשטעטנער לאיאש, הערצפעלד איגנאץ ולאָוויינזאהן שאמו, יודעים איך עושים בבודפסט לקפח זכות העם. חברו בהב-סתר וחתמו עדים לעיני סופר העיר, כי הרב הקנדידט גדף את הרב היורש באזני איזה פלוני. והדבר הזה, המזכיר מעשה איזבל (ברך נבות אלקים ומלך) ומעשה בתב-הסתר במשפט דרייפוס, נעשה במסתרים בחדרי חדרים ושום אדם, מלבד השלשה הנקובים בשמות, לא, ראהו. עתה עומד הפלוני וצווח: שקר הדבר, לא גדף בפני. אבל העדים העידו והנוטאר קים את החתימות ואין אחרי כתב מאשר בלום. הרב הדרשן נדחה והעיר המדיארית פאָזשאָני (פרסבורג) נמלטה מחזוק היהדות ע״י רב הגון. ובין הפרנסים ישנם גם ציונים ובראשם מר שמואל ב ט ל ה י י ם הידוע. במובן הרעיש הוא את העולם וצעק חמס על מרמה ונבלה כזאת בהיות האיש חרוץ וחכם, שמו המדיארים הנמולים את לבב, להוציא גם אותו במרמה מחדר הקהל. בושו פרנסי גליציא והבלמו, לעולם לא תצליחו להמציא מרמה בזאת, בואו ולמדו פה איך עושים להכחיד השפעת ציוני על קהלה פטריוטית לטובת הנכרים. הדבר נעשה בך „להשתיק המחלקת", שפרצה בקהלה החליטה מועצת הקהל, לקבוע ועד של פשר, לעשות שלום. בראש הועד נתמנה הפרנס הרצוג זשיגמונד. הדבר הוטב בעיני כל וגם בטלהיים הסכים. אז בא ראש הועד הרצוג אל מר בטלהיים בהצעה, כי שני הצדדים יתפטרו ממשרתם עד כלות המשפט וכמובן גם הצד שבנגד יתפטר, ומי שיצא זכאי תהיה ההתפטרות בטלה למפרע. ההתפטרות ההיה קימת רק אם לא יצליח הועד לעשות פשר. בטלהיים היה בטוח בצרקתו ונתן מיד בתב ההתפטרות על התנאי. מיד רץ הפרנס הרצוג אל נשיא הקהלה געשטעטנער ומסר לו את בתב ההתפטרות ותחת להקהיל את ועד הפשר הקהיל הנשיא מיד את הפרנסים האחדים הנמצאים בעיר, לקבוע ועד של בחירה, לבחור פרנס חדש תחת בטלהיים. בטלהיים צעק, כי נתן כתב התפטרותו רק על תנאי, אבל היושב בראש בפה, בדרבו, את הכפופים תחתיו להסכים לבחירה ובכן נקבע בחירה חדשה שלא בדין, בי אין לקבוע בחירה חדשה רק במעמד בל הפרנסים ואחרי נבלים ומזמות שונים שלא ע״פ התקנות נבחר פרנס חדש ובטלהיים נשאר בחוץ, והמדיארות נצולה.

להשקיט מעט את ההתמרמרות של יהודי גליציא על רבנים ורביים, המתחברים עם אדונים ערלים, לקפח זכות היהודים, אודיעם מעשה כזה גם מאונגרן, הלא צרת רבים חצי נחמה. הקהלה הארתודוקסית ב מ א ד ו ש - ו א ש ר ה ע ל י מצאה עון ברבה ר' אהרן מאנרעלבאום, שעשה איזה דבר שלא כהורה ובקשה להעבירו וגם להרב היו טענות ומענות נגד הקהלה. אבל הרב הוא תלמיד חכם והוא יודע את הדין „הבא להרגך השבם והרגו". על כן, בטרם העביד הקהל את הרב השכים הוא והעביר את כל הפרנסים. איך אפשר הדבר ? אתם שואלים ? ואיך אפשר שישתדלו רבנים בגליציא לבחור דוקא נוצרי קלריקלי במקומות שהיהודים רוצים ויכולים לבחור באחיהם ? הרב החחבר אל תקיפי הנוצרים באופן פוליטי והם העבידו על ידי הנהגת העיר את ראשי הקהלה ממשרתם ומנו פקידים תחתיהם, לנהל את הקהלה וימין הרב רוממה. מעשה הנהגת העיר הוא שלא בדין, כי אין רשות לה להתערב בעניני הקהל, שיש לה אוטינומיה, אבל אל יהי בח התורה של רב גרול קטן בעיניך. ואולם בח הטמאה של הממשלה גבר בסוף בעוה״ר והמניסטריום בטל את מעשה הנהגת העיר והפרנסים שבו על בנם.

ושתי הקהלות החשובות פרסבורג ומ' וואשארהעלי אינן היחידות במקרים כאלה. התזכרו את מעשה ו ו א ר א נ א ו, מעשה הרב שם היה במופת למעשה הרב בוואשארהעלי. ומעשה ק א ש א ו, התזכרו איך התעמר ראש הקהל שם, שנפל בבחירה, להנקם ביהודי גליציא ולהלשין עליהם ולנסות לקחת מידם זכות אזרחים ?

בודאי השאלוני, רבותי הלא קהלות החרדים באונגרן הן מחוברות בהסתדרות נאה ומעוטרות בנשיא הגון ובלשבה מרכזית העושה תפקידה ? אמנם בן הנשיא הוא אדם הגון וישר, אבל הוא היה צריך להקדים להולד בשלשים שנה, אולי היה יבול לתקן, עתה הבנין נהרס, כי היסוד רעוע, הדבקים נפרדו, ורק הצעצעים על פניה נשארו. ישנה לשבה ארתודקסית, אבל אין ארתודקסים, ישנם רבנים חרדים, אבל אין קהלות חרדות. לכו סובבו בערים קולוזשוואר, סארבונרד, נאד-באניא, אדא, טאב, ב'-אויפאלא, נאדודוואר ועוד קהלות חרדות ובקשו בשבת חנות אחת הגונה של יהודי סגורה. בערים אחרות תמצאו החניות היהודיות קצתן סגורות וקצתן פתוחות. בקהלות חרדות רבות המצאו יהודים „חרדים" רבים, שאינם מבניסים בניהם בבריתו שא״א. בכמה קהלות הקפות ריקות, כי מחצית חבריהן אינם זקוקים לבשר כשר. תאמרו, שעוד ישנם יהודים יראים ושלמים בקצה צפון-מזרח אונגרן, בפלבי מרמרוש, בערעג, זעמפלען וכו'. לכו נא אתי אל אחד המקומות שב ותראו מה מראה ה„יהדות הנאמנה" שם. הנה המקום ק ע ב ג י א. לבאורה „סקום יהודי", ממש פולן האונגרית. אבל הביטו נא על מנהגיהם. שנאת חנם אוכלת את הישוב היהודי ומחריבתו כלו, בל אדם יורד עם חברו לחייו, בדינאמיט ילחמו איש באחיו, ויטריאָל יזרקו איש בפני רעהו, את-מקומותיהם בבית המדרש ימצאו בשבת משוחים בזפת וע״ב בבל חדש יצמח בימ״ד חדש. אם יחפוץ איש לגלות את עושי ההועבות יבוהו מכות רצח עד אשר ישים מחסום לפיהו. ואם יעמוד זקן אחד ויגיד להם מוסר טוב, ימרטו שער ראשו וזקנו. אלה הם ה„חסידים" האונגרים. ואלה יתהדרו על היהודים הפולנים ויבזום. זאת היא היהדות החרדית באונגרן. רק תאות הנצחון וחפץ הקיום יאלץ עוד את הרבנים להחזיק בסעוז ההסתדרות המיוחדה. לא תתמו איפא בראותבם, שהארגן הרשמי של החרדים „מאדיור זשידא" מרומם את המניסטר לחנוך הגראף אפוני עד לסדרגת מלאך מושיע, פודה ומציל, אף על פי שתחת ממשלתו דורשים מכל פקיד וסורה יהודי להמיר דתו וגם בתי-הספר התיכונים נהפכו לבתי מיסיון, שבהם מזהירים את התלמידים היהודים, להמלט אל חיק הכנסיה הנוצרית מפני פחד תעורה רעה, אותה הממשלה, שגזלה מידי העם היהודי נפשות יותרן מן המיסיון האנגלית והנזירים הקתולים.

מעבירי נפשות יהודיות לשמד הנם לא רק ממשלת אונגרן והמיסיון האנגלית ולא רק חכמי הליטוואקים בברלין, שתורת ה' בפיהם וצלם בלבם. ישנם מעבירים לשמד גם בתוך ר א ש י ה ק ה ל ו ת ב ג ל י צ י א. הא כיצד ? עוד מעט ותשמעו.

יהודי אחד צעיר במעריקא אצל פ ר מ י ס ל א ברח מאשתו ועזב אותה עגונה עם ילד קטן. האשה היתה צריכה להשתכר למחיתה ומסרה את הילד לאברית נוצרית בשבר. חדשים אחדים שלמה ואח״ב לא יכלה עוד לשלם. האכרית הביאה את הילד אל שופט הכפר והוא יעצה, להוליכו אל הנהגת הקהלה בפרמיסלא, אשר יהודי הכפר נמנים אליה. אך הנהגת הקהלה מאנה לקבל את הילד, כי אין לה בית-יתומים. האברית נשאה את הילד אל הנהגת העיר וגם שם מאנו לקבלו. אז אמרה האשה: אם אין היהודים רוצים לדאוג בעד ילד שלהם נדאג אנחנו, אך בתחלה נביאנו במסרת ברית הדת הקתולית. וקהלה פרמיסלא

---

בערב ישב עם שאר היהודים מתחת הבתל המערבי וספר קינות בידו ובבה והוריד דמעות, אבל נדמה לו, שאין זאת בביה. שם בגולה היתה הבכיה שונה לגמרה. שמרון וירושלם. . צפת וטבריה, כמה רחוקות הן זו מזו !...

בבקר אחרי הקינות פגע ביהודים, העומדים על המקח בשוק, לקנות סלי ענבים, לאבל אחרי התענית. והוא עומד ותוהה, מביט ומשקיף, מבקש ומחפש... דבר מה חסר לו ואינו מוצא.

*

אחרי ארבעה שבועות פגש בשד״ר אחד, שהיה מבירו מן הגלות. „תוכל לשלוח על ידי — אמר לו השד״ר — פרישת שלום אל בניך. אני נוסע אי״ה לחוץ לארץ ואסור למחנכם". — „מתי יסע מעלהו ?" — „בקרוב, אחרי השבת". — „לפני חג הסכות ?" — „כן, לפני חג הסכות". לו נדמה, שאי אפשר ליהודי לעזוב את א״י לפני חג הסבות ולשוב לגלות. לפני ח ג ה ס ב ו ת ? !

בחג הסבות עשה ר' אברהם שלמה הקפות בלולבו וקרא ממעמקי לבו: „הושענא אדמה מארר !" וכמעט נשמתו יצאה בדברו. אש של געגעים הוצתה בקרבו. לא חס ושלום אל הגיות הוא מתגעגע בל בך: הוא מתגעגע אל ההושענות ההן, אל „אלי ציון" ההוא, שהרגיש בגולה. הוא נבסף אל אוהן ציון וירושלם, שזברונן נשאר בקרבו מן הגולה...

---

עסוקה בבנין כתי כנסיות חדשים זה עשרים שנה. שוטים, למה לכם בתי כנסיות, אם תמסרו את ילדי הקהלה לשמד!

מקרה כזה קרה גם בקהלת גרליץ. בכפר שינברג אצל גרלץ היתה ילדה יהודית שנים אחדות אצל אומנת נוצרית. כאשר דרשה תשלומים לא יכלו קרוביה האביונים לשלם והאשה מסרה את הילדה הקטנה ליד הכהן הקתולי, להמיר דתה, בלי דעת הוריה, שלא כדין. קרוביה נחפזו אל ראשי הקהלה בגרליץ בתחנונים ובבכי, להמוך בידם, לפדות את הילדה. ועליכם לדעת, כי ראשי הקהלה בגרליץ הם חסידים יראים ושלמים אך גם המה כחבריהם בפרמיסלא, לא אבו והילדה נשארה ביד הקתולום. וכאשר ייסרו בי"ס יהודי, ללמיד שם תורה, יצעקו היהודונים והנבדים: „געיואלד! אל תמסרו ילדיכם לשמד!" — מי זה מוסר ילדים לשמד?...

המחטט.

## כתועלת העולים לארץ ישראל.

המקום, שקשה בו העברה מן הספינה אל החוף, הוא יפו, יען כי שם הים סוער תמיד כשאון גליו, ורוב הספינות תעמודנה מרחק רב מהחוף. הערביים, בעלי הסירות, ישתמשו במצב האי-נעים הזה, ויפשטו את עור הבאים לא"י ובפרט מהיהודים הזקנים, אשר לא יבינו את לשונם. הערבים עשו חוק, לבלי קחת פחות מחמשה פרנק בעד איש, בתור שכר העברה, ואם יש בידם לנכות יותר אז ג"כ אינם נסוגים אחור. ולבשתנו ישנם גם יהודים אחדים המועילים עוד לגזלת הבאים. למען הסר את המכשלה הזאת עשה ועד חוב"צ מאדסה חוזה עם בעלי הסירות, לשלם בעד כל איש הבא מרוסיא שלשה פרנק וע"ז חתמו והתחיבו כפרעון קנס אצל הקינסול הרוסי, ומן העת ההיא כל הנוסע דרך אדסה משלם ג' פרנק בעד העברה ובעד הבאת החפצים עד האכסניא. אז פנו הערבים לבקש שלומים בעד נזקם מיהודי אוסטריא וידרשו וגם יקחו מחמשה עד שמונה פרנק מגלגלת. להסר את המכשול הזה יסדנו פה „ועד היהודים האוסטרים", ועל ידי השתדלותו עלה בידנו לעשות גם כן חוזה עם הערביים בעלי-הסירות, שלא יקבלו יותר משלשה פרנק גם מן הבאים דרך אוסטריא (היוצא מן הכלל הוא, מי שמביא אתו חפצים רבים, אשר נחוץ בשבילו שני נושאי-סבל) בעד העברה והבאת החפצים עד לאכסניה. ועל זה חתמו אצל הקונסיל האוסטרי בהתחיבות באלף פרנק מצד החוזר. ולמען הקל עוד על הבאים, בחרנו בשני אנשים, מר ליפשיץ ומר שפקטר, אשר יבואו לכל ספינה הבאה מאוסטריא ומקונסטנצה, ובידם ברטיסי הועד, והם מעלים את האורחים אל חוף יפו ומקבלים את החפצים ומביאים אותם עד האכסניא, והם אחראים בעד כל דבר לבלי יהיו שום סכסוך ומריבה בין הבאים ובין הערביים.

ובכן הננו מודיעים בזה: כל איש אשר יבוא בספינה אוסטרית לא"י דרך יפו, לא יתן להוריד את חפציו מן הספינה עד אשר יבוא אחד ממורשי הועד שלנו וברטיסים בחותם הועד בידם. השלשה (ביוצא מן הכלל, ארבעה) פרנק ישלמו, בעת אשר החפצים כבר יהיו באכסניא.

בשם ועד היהודים האוסטריים — יפו
המזכיר ת. זיידמן.

## מכתב מאונגרן.

**בודפסט.** שבר על שבר ישבר עתה מטה לחמם של יהודי ארצנו. חוק ההוספה הגדולה על מס היי"ש, שכבר התקבל בבית הנבחרים פה, יצא בקרוב אל הפעל, אף על פי שבפרלמנט האוסטרי לא התקבל עדיין. המפלגות באוסטריא רוצות רק שתתן להם הממשלה איזה שחד לאמי, להמתיק את המרירות. ובטרם יצא אל-הפעל החוק הזה, העתיד להפסיד את עסק המזיגה של עניי היהודים פה והנה חוק חדש, חוק חבילת בעלי-חוב. ע"פ החוק הזה לא יובלו נושים לחבול קניני אכרים ופקידים בעד חיבות של עכשו, כלומר בעד מלוות, שנלוו או בעד סחורות, שנתנו בהקפה, עד היום. החוק הזה קורא איפא שמטה לכל האכרים ולכל הפקידים. הם יוכלו לשלם חובותיהם רק ברצון, אבל באונס בידי בי"ד אין לגבות מידם את החובות. הגעו בעצמכם כמה לוים יהיו ישרים כל כך להחזיר בעצמם את חובותיהם אם החוק פטרם מזה? החוק הזה, שנוצר בעצת שונאי ישראל, דומה ממש אל הגזירות, שנגזרו לרוב בימי הבינים על היהודים, שכל מה שהם נושים מידי עם הארץ שמוט ישמט. מהומה קמה בקרב הסוחרים והבנקים, הכל ממהרים לדרוש חובותיהם, כל הדלתות ננעלות בפני לוים. אבל סוחרים יהודים ומלוים כרבית כבר הפסידו את כל אשר להם בידי נכרים. הנזק עולה לכמה מיליונים ממון יהודים. זהו פרי ההסתית ההדירות הנוראית והעלילות והרכות של מפלגת העם נגדנו ברשות הממשלה. והמפלגות היהודיות עודן מתחרות בחניפותיהן לממשלה ולמפלגה השלטת.

הרב לקהלת בודפסט ד"ר שמעון העוועשי הוציא קול קורא אל יהודי אונגרן ליסד „חברת קולטורה של יהודי אונגרן". ליסד חברה כללית כזאת נוטים גדולי היהודים בארצנו. כי בכל מדינה, שיש בה קבוץ גדול של יהודים, ישנה חברה כזאת מלבד אונגרן. בצרפת כי"ח, באנגליא „אגודת אחים", בוין „אליאנץ" באשכנז „עזרה". ועתה כאשר התגברו מציקות היהודים בארצנו נחוצה גם פה חברה כזאת, כי אין חברות אחרות זקוקות לאונגרן „הלכ-לית". החברה תגין על זכיות היהודים הנגזלות, תעזור את הקהלות הקטנות להחזיק בתי-ספר, שאבדו להן ע"י חוק החנוך החדש. תציל ילדי יהודים המחונכים ע"י נכרים או בבתי יתומים של נכרים מן השמד. יש תקוה שיסוד החברה הנחוצה יצא אל הפעל, כי באמת נתנו עשירי היהודים את ידיהם לו.

דין תורה חשוב נדון עתה בעיר ה'-מאר בדבר הפרדת פלך מרמרוש באונגרן מכולל גליציא. עד כה נמנו הערים האלה לכולל גליציא ובשנה שעברה בימי הסכסוך נפרדו. השופטים בזה הם הרבנים ממונקאטש, מברגסאס ומגליציא. עד כה לא נודעה ההכרעה. השאון גדל בהרצאת הטענות עד שבקשה הפוליציא להפץ את האספה.

ימי השוק הגדולים בעיר הגדולה טעמעשיואר חלים השנה בשני ימי ראש השנה. היהודים בקשו מהנהגת העיר לדחות את השוק לימים אחרים. ההנהגה דחתה את בקשתם. ליהודים יהיה בזה עוד מופת אחד מידידות המדיארים להם ויוסיפו להתבולל ולהחניף לשונאיהם.

מלבד חוק החבלה הנ"ל הציע המיניסטר למשפטים חוק חדש בדבר נכסי האכרים, אשר על ידו אי אפשר יהיה ליהודי להלוות לאכר כסף או למכור לו דבר בהקפה. נכסי אכר אסור יהיה לשעבד במלוה. כל החקים האלה ערוכים יותר נגד היהודים מאשר לתקנת האכרים. בוכוח על אדות החוק הזה נטל אחד צוררינו את פסקו מיד בא-כח הממשלה. הוא הגיד תוכחה לממשלה, על החכירה שדות מרעה ליהודי גליציא בעוד שאין לנוצרים איפה לרעות מקניהם. ב"כ הממשלה הגיד לו בפניו: אני יודע מחשבתך; אתה כועס שלא קבלה הממשלה הצעתך, לקנות את השדות על ידך. הדובר הבטיח, כי אין הדבר כן. אבל ב"כ הממשלה הגיד לו בפניו: כן הדבר, הלא ראיתי את מכתביך ששלחת אלינו. כן נגלתה הפעם סבת כל חקים כאלה. כל מציע יש לו טעמו הפרטי, שמקורו קנאה ביהודים.

ממשלת אונגרן מנתה את המיליונר היהודי יוסף דייטש רע האטוואן לחבר בית-דין הפשר בעניני מסחר בין אוסטריא ואונגרן, יוסף דייטש הוא ראש הועד של הנהגת הסמינר לרבנים פה. יתר חברי ביה"ד הם אצילים מדיארים.

בשיחה, שהיתה לסופר אחד עם הפרלמנטרי הנודע קארל עטוויש, שהיה מליץ היהודים במשפט טיסא-עסלר לפני כ"ה שנה, הסביר לו עטוויש, כי עלילה כזאת ומשפט כזה אפשרים גם בימינו, לא נשתנו הדברים במאומה, גם היום שואפים רבים לדם היהודים ולהביא עליהם חרפת עולם, גם היום תעמוד הממשלה מנגד ולא תחפוץ להתערב במשפט, אף שתראה את הזיוף ואת עוות הדין ואת עדי השקר. גם היום אפשר לכוף נער יהודי, להעיד על אביו עדות שקר.

כאספת כהנים פרוטסטנטים בעירנו הציע אחד ליסד חברות קנסים, כמו שעושים הכהנים הקתולים, למען לא יצטרכו האכרים לקנות בחנויות את צרכיהם. חבריו דחו דבריו כאמרם, כי חברות כאלה עורכים רק נגד היהודים וגורמות נזק גם לנוצרים. לכן מעשי הקתולים לא יהיו למופת לנו.

אביטל.

## מכתב מאמריקה.

**ניו-יורק.** ציוני ארצות הברית טרודים עתה בהכנות לאספתם השנתית העשירית, שתהיה הפעם בעיר הקטנה, אבל עשירה ביפיה הטבעי, אטלנטיק סיטי. כפי שיש לדון עתה תהיה אספתם זאת גדולה ומענינת מכל האספות, אשר היו עד הנה. מכל קצות הארץ יבאו צירים, טובי הציונים, לדון בכבד ראש בעניני תנועתנו. ובשני מתנות יבאו, כי ההסתדרות באמריקה נפלגת לשתי פדרציות, מזרחית ומערבית. כמדינות המערב של ארצות הברית, שמספר היהודים שם מעטים, עובדים כארבעת אלפי ציונים נלהבים לטובת עמם. ומצבם החמרי טוב מאד. הם הסתדרו לפדרציא מיוחדת, לבל יהיו זקוקים למרכז הציונים אשר פה במזרח הארץ, הרחוק מהם מאד.

ראוי לציין העובדה, כי מכיני האספה דאגו לתת לאספה היהודית הזאת גם צורה יהודית אמתית, כראוי ליהודים. במשך ימי האספה יספיקו לכל הצירים מאכלים כשרים במסעדה יהודית של יהודי ארוק. והרב החרד מר לונטל מפילדלפיא, מנהיג ישיבת רבנו יצחק אלחנן, יהיה משגיח על הכשרות. ציונינו פה רגילים כרגל חרות המחשבה, אבל בעלי נמוס הם ומרגישים, כי באספה יהודית, שתדון על העם היהודי, צריכים להתנהג כיהודים. מי יתן ויהי זה למופת.

לפדרציא הציונית פה שייכים מאתים וחמשים אגודות. בשנה הזאת אספו ששת אלפי דולר לאוצר הלאומי.

אחרי שנתפרסמה מחאת הרה"ג רי"י ריינס נגד ההנהגה נוסדה פה אגודה ציונית מזרחית, שיהודים נאמנים ליהדות נמנים לחבריה, והרב ר' חיים אסת-זוהן, תלמיד הרב ריינס, עומד בראשה ומנהלה כאופן ראוי למופת. עתיד גדול נשקף לה, כי לא רק ציונים הם חבריה, אלא גם עובדים חרוצים לכל צרכי הצבור היהודי. פתחו פה בית קריאה, שאין מתפלפלים בו אם כדאית הוא היהדות שנסבול ממנה, אלא עוסקים באמונה בכל ספרות ישראל הישנה והחדשה. במעט בכל ערב וערב מטיפים שם באיזה ענין מחכמת ישראל ומהתנועה הציונית. ובשבת לחם משנה, שתי דרשות. והאגודה מתפתחת להפליא.

מחזה מעורר עצבון ראיתי ביום השבת פ' בהעלותך, שני אנשים בעלי צורה עמדו באמצע הרחוב של יהודי אונגרן ואחד מהם נשא מדברותיו אל קהל-עם, אשר סבבוהו על אדות סכנת המשקים המשכרים. דבריו היו מחוכמים וישרים. פתאם עבר מענין השכרות אל ענין האמונה ומן האמונה אל ישוע הנוצרי ובשמו התחיל לדבר אל הקהל היהודי, להסיתו להספח תחת דגלו. הקהל לא התישב הרבה ובחרפה ובוז גרש את שני האנשים אל מקומם, אל בית המיסיון. כחמש מאות איש, אנשים וילדים לוו אותם ונתנו להם שכרם בעד הדרשה. בראותי זאת נזכרתי מעשה שהיה ולבי נמלא מרירות. אנשים מדלת העם, בלי תבונה מפותחת, בלי חקירות, יודעים מה לעשות במסיתים ואיך להתנהג עמהם וגדולינו, המתכנים „מנהלי ישראל" „טובי האומה", נושאים מסיתים על כפים, עושים איתם לחכמי ישראל ומפנים להם מקום בראש ובשמם יתפארו.

„גם אתה כני ברוטים" ! עַלמה זקנה יהודיה, המשגיחה על בתי הספר העירונים ברבע היהודי, יוליא רייכמאן, מצאה לה תענוג לצאת בשנאה גלויה נגד עמה ואחיה יהודי רוסיא. בעתונים אנגלים כתבה מאמרים מלאים גרופים וזלזולים על היהודים הדרים ברבע הזה, דברים איומים. ראש בית ספר אחד חקר בדבר ומצא, כי שקר ענתה המרשעה. והנפלא בזה הוא, כי היהודים העשירים פה למדו סנגוריה על הצוררת, כאשר קמו נגדה עתונינו וה„טגבלט" בראשם. אלה מאשריך ישראל !

ביום 4 יולי חוגגים יושבי ארצות הבריה את חג חרותם, כי בו נשתחררו מתחת עיל מלכות אנגליא. איש אירפי לא יוכל תת לעצמו מושג מהחגיגה הזאת. כששה שבועות לפני החג מתחילים לירות באקדחים בחוצות ולהעלות מוקדי אש ולפוצץ אבק שרפה, יומם ולילה לא ישבותו. ההרוגים והנפצעים בכל שנה בימים האלה יפלו כקמה מאחרי הקוצר. בשנה הזאת נפלו כארבעה אלף איש. זהו הקוץ שבאליה של חרות ודמוקרטית בארץ הזאת.)

זרם ההגרה מאמריקה עודנו מתרבה, הספינות לא תוכלנה להכיל את כל חסרי העבודה היוצאים מפה. ולעמת זה הבניסה לארץ עודנה מעטה.

בקרוב יפתח פה סניף להקולוניאל־בנק. כבר צברו ל"ו אלף דולר ועוד ט"ו אלף דרושים, שיצברו אותם בקרוב.

ש מ ו א ל מ י ל ר.

---

# מקרוב ומרחוק.

שונות. המיניסטריום האוסטרי למסלות הברזל גמר את העסק עם בעלי מכרי הנפט בגליציא, לקנות מידם בכל שנה שלשים אלף כורות נפט חי במחיר 2.84 בעד כל ככר־מתרית. בזה נפתרה שאלת הנפט הרב בגליציא, שלא היה מקום להוליכו שמה. — בבחירות החדשות לפרלמנט בפינלנד נבחרו כ"ג נשים ופ"ב סוציאליים. — בהונקון בחינא התחוללה סופה, כמה ספינות נשקעו ומאות נפש אדם ירדו תהומה. — בבוקובינה היה בשבוע הזה שטף מים, העיר וויזניץ עמדה במים, בכמה ערים וכפרים נהרסו בתים, הנזק רב מאד. גם בגליציא המערבית עשה שטף הנהרות נזק רב, העולה למיליונים. — השולטן הקודם ממרוקא עבדאל עזיז הוכה מכה רבה מחיל אחיו ונסוג אחור. — בכפר אצל זיטומיר נהרגו אחת עשרה נפש בבית אחד ביד שודדים. — בכמה ערים ברוסיא המזרחית שולטת מגפת החולירע. — בניו־יורק מתו שלשים איש מחום השמש. — בבנין מנהרה למסה"ב בשווייץ נעקר ע"י דינמיט חמר רפש וקבר תחתיו כ"ה פועלים חיים. — בברומברג באשכנז נתפש איש, וואלאנד שמו, שנשא את בתו לאשה והוליד ממנה בנים. לפני שלשים שנה עזב את אשתו ובתו הקטנה באשכנז וברח לאמריקה. בתו הקטנה גדלה ובהיותה בת כ"א שנה הלכה לאמריקה לבקש את אביה. שם מצאה חן בעיני איש אחד ונשאה לו וילדה לו בנים ועתה שבו לאשכנז ונודע, כי בעלה הוא אביה. ביה"ד יכריע אם ידע וואלאנד מי היא אשתו או לא. — בבאנוויל בצרפת ירד גשם של נמלים, כל החוצות מלאו שכבת נמלים חצי אמה גבהה. מן החוץ חדרו אל הבתים ויושבי העיר לא ידעו מה לעשות. לאשרם ירד גשם חזק, שטהר את העיר. — ממשלת אמריקה התחילה לערוך מלחמה בסוחרי הנפשות. בשיקגא נתפשו רבים סהם, כמעט כלם יהודים.

*

עדות מומחה על השחיטה. יועץ הסניטט וראש האינסטיטוט לחקירת המחלות בגראץ, הפרופסור קלעמענשעוויטש נענה לבקשת הנהגת הקהלה בגראץ לחוות דעתו על אדות טיב השחיטה ע"פ דת ישראל. הוא כותב. תועלת רבה יש בזביחה אם הדם יוצא כלו מן הבשר. בזה ישמר הבשר מן הקלקול ומכל חמר מזיק. המעלה הזאת יש רק לזביחת היהודים. בשעת השחיטה יחתכו גם את שני ורידי הצואר וכל הדם יוצא בבת אחת. אבל גם מבחינת צער בעלי חיים טובה השחיטה היהודית מכל מיני הזביחה. כי כאשר אך יתחיל הדם לצאת יחדל המוח לקבל זרם דם והבהמה תאבד מיד את חושיה ואינה מרגישה עוד ביסורים· אף שיתר האברים עודם חיים. שחיטת היהודים טובה איפא מכל זביחה בין בבחינה היגיענית ובין בבחינה הומנית.

מעשה רגזן. אסון נורא קרה בפרמיסלא. הירש טוכמן, יהודי עשיר בעל בית ובעל משרפות לבנים בקש ליסר בליל שבת שעבר את בנו הקטן. אשתו, שידעה את כעסו, מהרה להגן על הנער ולא יכול להכותו. מתוך כעס אחז במבושת בבדה לשפשוף הרצפה וזרקה על אשתו. המבושת פגעה בצדעה ומיד התעלפה ואחרי שתי שעות מתה. תשעה ילדים מתאבלים עליה. המקרה העיר חרדה גדולה בעיר.

שרפת עיר יהודית. העיר ט ע ל ש י בליטא פלך קבנא נשרפה כלה, לא נשארו רק בתים אחרים מעטים. כשני ימים בערה העיר באש, מכל הערים מסביב באו מכבים ואנשי צבא ולא יכלו לעזור. רוב יושבי העיר היו יהודים, שאבדו כל רכושם ונשארו בעירום ובחסר כל.

תבערה בירושלם. בשכונות יהודי בבל אשר בירושלם פרצה תבערה, שאכלה את כל ארבעים הבתים, אשר בשכונה ההיא. בעלי הבתים ההם כלם עניים, בונים, שכירי־יום ונושאי־סבל. הבתים היו בתי עץ. כאשר פרצה האש באו מיד מכבים ושוטרים ולא יכלו להציל מאומה. הבתים והכלים המעטים היו כל הון העניים ההם ועתה נשארו בעירום ובחסר כל, שוכבים על עיי חרבותיהם.

היהודים בצבא אמריקה. בידוע אין עיד באמריקה חובת הצבא על כל אדם. כל הצבא הוא של מתנדבים. וממשלת אמריקה באה לידי הכרה, כי היהודים הם החמר הטוב לצבא מכל העמים, כי כן נוכחה בכל מלחמותיה. במלחמה האחרונה נגד ספרד היה רוזוולט נשיא הארץ גנראל מצביא גדוד אחד. בגדוד ההיא, שלכד את סאנטיאגא על האי קובא, היו י"ז יהודים והוא מעיד על מה שראו עיניו, כי היהודים כלם הראו אמץ רוח במלחמה יותר מכל אנשי הגדוד וכלם השתוממו על עזם וכח סבלנותם. רוזוולט אומר: „אין ליהודי כל פחד במלחמה". מתוך ההכרה הזאת כוננה הממשלה בניו־יורק ברבע היהודי מקום לקבץ אנשי צבא מתנדבים ומפני חסר העבודה מרבים היהודים להסתפח בצבא ברצון, כי אין אונס, והיהודים יודעים, שלא יציקו להם שם ואם ימצאו בהם כשרון יעלו מעלה מעלה.

נשים בשביל יהודי רומניא. נשים הולנדיות נוצריות ערכו כתב בקשה אל אלישבעת מלכת רומניא, הנודעה בכשרונה ובשמה הגדול בספרות, להשתדל אצל הממשלה הרומנית בשביל היהודים הנדכאים בארצה. תחת הכתב חתמו אלפי נשים חשובות.

נצחון הרבנים בדבר התקונים בצרפת. הקוראים יזכרו עוד את ההתמרמרות, שגרמה החלטת רבני צרפת, לבטל את הגט ואת החליצה ולפטור נשים מבעליהם למפרע ע"י תנאי בשעת הקדושין. בכל הארצות מחו הרבנים נגד מעשה בזה העלול להכרית את יהודי צרפת מקהל ישראל, כי ע"פ התורה יהיו בניהם ממזרים. את ההחלטה הזאת בטל הנדיב הידוע הבארון עדמונד רותשילד, מיסד המושבות בא"י, בבחו המכריע בתור נשיא הקונסיסטוריום, כלומר ראש כל היהודים בארץ. בשעת האספה האחרונה של הרבנים בא רותשילד לברך את האספה והגיד לרבנים, כי במסעו שסע ע"ד מחאות הרבנים ודרש לבטל את ההחלטה. היוב"ר התנגד לזה, אבל הכרה לבטל לע"ע וכנראה לעולם.

תנאי הבניסה לאמריקה הוקלו. מפני התמעטות הבניסה לאמריקה בשנה האחרונה התכנסו פקידי כל חפי אמריקה לאספה תחת הישיבה בראש של המניסטר היהודי אסקר שטראוס. כלם ספרו עובדות של מצוקת הגולים ועניהם וכלם החליטו להקל את תנאי הבניסה מעט. המניסטר שטראוס קבל מאות אלף כתבי בקשות מאת חסרי עבודה להמציא להם איזו משכרה. לתכלית זאת שלח המניסטר מיליון קרטות כפולות לאנשים שונים, ע"פ רוב עובדי אדמה, בשאלה אם הם צריכים למשרתים. בזה הוא אומר להמציא עבודה לבטלים. גם יסד לשכה כללית להמצאת עבודה בשיקגא.

היהודים בצבא אנגליא. באנגליא נשמעה הצעה לכונן גדוד יהודי מיוחד בצבא· אלו עלתה הצעה בזאת ברוסיא או ברומניא היה בזה חשש בזיון היהודים, אבל באנגליא אין חשש כזה· ובכל זאת נרתעו המתבוללים לאחור. הם פחדו שמא יהיה זה סבה להפריד את היהודים מן האנגלים ולא תהיה ההתבוללות שלמה. הרב ד"ר אדלר קם בחרדה, לדחות את ההצעה. לפי דבריו עובדים בצבא אנגליא בים וביבשה בתור מתנדבים ששים אפיצירים יהודים, מלבד יותר ממאה אפצירים יהודים בחיל הרזרווה. היהודים עובדים בצבא לפי מספרם יותר מן האנגלים. במלחמת אפריקה הדרומית נלחמו שלשת אלפים יהודים·

בעלי תשובה. מיום שנתן קיסר רוסיא חוק חרות הדת שבו בפלך קיוב לבדו נ"ט מומרים יהודים אל דת אבותיהם.

משפט פגרום. בין כל משפטי הפגרומות, שהיו בשנים האלה ברוסיא ראוי להצטין משפט הפגרום, שהיה בנאדיאטש. שם עמדו למשפט לא אכרים נפתים, כמו בכל מקים, כי אם בעלי האחוזה, „פריצים", נובטקוב, סאניסלבסקי וקריבושאין. האחרון הוא בן המניסטר למסלות; ישנים ממשרתיו העידו, כי השקה את האכרים י"ש ונתן בידם קרדומות וברי ברזל ושלחם להכות את היהודים באמרו, כי מצוה להשמידם עד אחד. אך אח"כ חזרו העדים מדבריהם וביה"ד לא אבה עוד להזמינם למרות דרישת עורך הדין היהודי. דברים יפים נגלו. ה„פריץ" העשיר נובטקוב התפרץ אל חנות עניה של יהודי ובברי ברזל שבר את הארונות בעצמו ומלא את כיסיו חבילות ציגרות. העדים העידו, כי מעילו לא היה יכול להרבס מרוב החבילות, שלקח כרגש הפטריוטות שלו. ביה"ד חרץ על ארבעה מהשודדים מאסר לארבע שנים, על כ"ו מהם עד ח' חדשים, השאר יצאו זכאים. כאשר נקרא פסק הדין, ענו הנאשמים בקול רם: אין רע, לא נירא. נצא לחפשי. (הײנט).

רב שולח יד בנפשו. בבוענוס-איירעס (ארגנטינה) המית עצמו הרב ד"ר א' ה ו פ מ ן. הוא היה בתחלה בחור אובד עצות, כי לא היתה לו דעה מבועה. מבחור חסיד נהפך לסטודנט והיה לרב ודקטור. בגלל מעשיו המוזרים לא יכול למצוא משרה והזהיר את היהודים בכמה ערים באשכנז, כי יסתפח למיסיון אם לא יתנו לו משרה, „או רב ארתודקסי או מיסיונר" כן הגיד בגלוי. אח"כ הלך לארגנטינה ומצא משרת רב ועסק הרבה לטובת נודדי היהודים. אך כנראה נגלה גם שם, כי אינו ראוי להיות רב ונשאר בלי לחם ושלח יד בנפשו.

מהומה בווארשא. מחלקת ומהומה בקהלה הגדולה ווארשא. הנהגת העיר הקימה בבית המטבחים ארבעה שוחטים בלי דעת הרבנים בביד"צ. ביה"ד אוסר את השחיטה והיהודים החרדים רוצים לדחות את השוחטים ביד חזקה והקצבים עומדים על נפשם.

ילדה נפלאה. אל חוף ניו-יורק באלים איילנד הגיעה אשה יהודית מרוסיא ושלשה ילדים חלשים, בלי כסף ובלי משען. הפקידים רצו להחזירה אל האניה כחוק. אך אחת הילדות, בת עשר שנים, התיצבה נגדם ובקשה להביאה אל המשגיח הראשי. שם דברה הילדה נפלאות בשפה האנגלית והוכיח את הממשלה על האכזריות, תארה את מצב אמה כדברן מצויס עד שהכל הורידו דמעות. נודע, כי הילדה מדברה גם רוסית, אשכנזית, צרפתית ואיטלית. אבותיה היו לפנים עשירים והיא למדה באשכנז. העתונים מחליטים, כי הילדה הזאת היא הנפלאה בכל הילדים באמריקה. משפחתה נתקבלה בגללה ועשיר יהודי לקח את הילדה לחנכה.

יהודית אנטישמית. הסופרת גארטשאקאווסקאיא הממלאה את עתוני האנטישמיים ברוסיא מאמרי בוז ורעל נגד היהודים — הוא אשה יהודית.

הקונגרס של הרבנים ברוסיא. אחרי האספות הקטנות של רבנים מכמה פלכים היתה נכונה להיות אספה כללית של רבני רוסיא, להסתדר ולתקן תקנות. עתה הופרה המחשבה. האספה לא תהיה, כי „החלטות האספות הקטנות אינן חשובות". זהו התרוץ הגלוי. אבל יש גם טעם נסתר והוא: אין לרבני זמננו עוז לעסוק בעניני הצבור וממילא הם חוששים להוצאות. אם מעשיהם מאפע למה יוציאו הוצאות.

**קרבנות הפגרום באדסה.** כשבוע שעבר הובאו לברלין י"ז נערים ונערות מאדסה, שאבותיהם נהרגו בשעת הפגרום. חברת ה„עזרה" האכילתם ותחלקם לאנשים שונים לגדלם.

---

**א.** מנין שמותר לאכול בתשעת הימים בשר עוף? — **ב.** הלא כתוב מפורש הוא „הצפור לא בתר" אל תקרי בתר אלא בשר. א. ל.

**תשעת הימים.** גימפל: מאטיל דרעזעלס אוכל השנה בתשעת הימים רק ארוחות חלב; הנעשה הסיד? — טודרוס: לא, ציוני נעשה והוא אומר, שמאכלי חלב הם לכבוד יו"ט, כמו שאוכלים בחג השבועות;

---

# משדה הספרות והמדעים.

## זוהמא ספרותית.

ראשית מלאכתם של בעלי המהלך החדש בדרך הלמוד העברי היתה, להוציא את ספורי התורה מתוך סדר הלמודים, בשביל הדברים הנמצאים שם, שאי אפשר להרגמם באזני ילדים וילדות — ועל מקום הספורים הישנים על אדות המבול, עקדת יצחק, שנאת יעקב ועשו, מכירת יוסף וביוצא בהם, שיש בהם כדי להזיק למוסר הילדים (לפי דעת המחדשים), הנהיגו מעשיות בילדים שובבים, כפרות ועגלים, בחורים ועכברים ועוד באלה. ואף אם יש אשר יניעו ראש, כי לא יבינו את המוסר היוצא מכל אותם הספורים המהבילים והמשעממים, בכ"ז יתנו להם רבים את היתרון על ספורי התורה, אם גם לא יוכלו להראות באצבע אפילו על תלמיד אחד, היודע לכתוב שתים-שלש שורות בשפת עבר מאשר למד באותם הספורים. ובנוגע למוסר היוצא מתוך הספרים החדשים, אודה ולא אבוש, כי יקר בעיני הכתוב „והאדם ידע את חוה אשתו ותהר ותלד" ואיני חושש לכל שאלות התלמידים, מאשר אלמדם ספור הנועד לילדים בסגנון כזה:

„לאיש אחד עשיר גדול היתה אשה אשר זנתה בסתר, ובת אשר לא ידעה בשת וזנתה בפרהסיא. פעם אחת שמע האיש, כי אשתו מסרת את בתה, אשר לא תדע להסתיר את עונה, והאמר אליה: ילדתי לאביך עשרה בנים ומאביך אין לי רק בן אחד. בכל זאת איננו יודע איש מזה".*)

יגידו על פדגוגינו החדשים מה שיגידו, אבל בוחר אני להורות את מעשה יהודה ותמר, מאשר אורה ספור מזוהם כזה...

אפשר, כי עודני תקוע עמוק בסדר הלמוד הישן, ע"כ לא אבין את הטוב הצפון בסדר החדש. אפשר, כי כבר בההה עיני וחכי לא יטעם עוד את טעם הדור החדש. אבל שפטו נא אתם, הקוראים, אם לא אצדק באמרי, כי חביב עלי ללמד את בני פרק בהלכות גטין וקדושין, בי לא יפסיד על ידו את מוסדו הטוב, כמו שיפסיד בקריאת הקטן שבספורי מספרינו החדשים.

תלמיד צעיר בקשני, כי אעזרהו בקריאת ספורי ג. שופמן, אשר הופיעו זה מקריב בדפוס. הרוסים הבקיאים היטב במלאכת הריקלמא עשו פרסום לספורים הללו, לחכבם על קוראינו הצעירים, עד כי העירו את החשק גם בלבו של אותו התלמיד לקראם. כשאני לעצמי הגדתי לו מיד את דעתי, כי הספורים ההם קלושים ויש בם אך מעט ציוריות ותאור מראות החיים בצבעיהם הגלוים, כי לא יחדור המספר להוך נפשותם של נושאי ספוריו ופנימיות רוחם. ומה שירקיע המספר שחקים בנאותו אינו בשביל היפי שבספוריו, אלא בשביל שהוא משתחץ במלים זרות ומרעישות, שהקורא מכרח לחפש את פתרונן בספר „ערוך השלם".

בדרך קריאתנו הגענו אל מקום כזה:

נושא הספור הולך לו אל בית-ועד לבנות דבלים... יבעמדו עם אותה „הנערה", אשר בחר לו למלא בה את תאותו, „בחדר צר בעל מטה אחת, שוילון אדום היה מתוח על חלונו", הוא „מפתח את פי כתנתה והרגיש בתוך כך את הבל פיה, שהתנדף כהום יין"... וכשאמרה לו אותה נערה, כי יחיש מעשהו, כי אין פנאי, הוא „מתפרקד כדי להתרכז" (רצ"ל: שכב פרקדן, כדי לקבץ את מחשבותיו) אל המעשה שהוא הולך לעשות.**)

אפשר, כי ישחק אחד מן הצעירים על צניעותי, אבל האמינו לי, כי אדמו לחיי מבשת כאותה שעה ולא יכלתי לגמור את קריאת הספור עד תמו. ולא עוד אלא שכעסתי כאותה שעה על כל אשר יימדו את כנותיהם עבריה, כי שערו נא בדמיונכם, אם אפשר לו לאדם לקרא דבורים כאלה באזני אחותו או באזני כהו הבוגרת!...

וזאת לדעת, כי שופמן עודנו הצנוע בספרינו החדשים וספוריו דומים לגבי ספורים אחרים ברקידה של מצוה לגבי מחול חצוף ופרוע...

גרשם באדר.

---

*) „ברם חמר", ספר מקרא לילדי ישרון מאת י. י. אינדיצקי. ספור ל"ה, עמ' 29.

**) „רשימות" מאת ג. שופמן. לונדון, תרס"ח (עמ' 76—75).

---

## משפט ספר.

מונה לפני „מחיי הקראים" מאת ראובן פאהן. בטרם קראתיו עולות על לבי המחשבות האלה: אדם פשוט רואה הר תלול, אצלו מפכה נהר ואינו רואה בזה כל ההקשרות של יפי. משורר רואה הר ואצלו נהר, ונשמתו האסתתית מקשרת ע"י נימים פיוטיים את אלה נופי הטבע האלמים ובשיר חרוזי הוא מביע את יפעתם. בכל אופן יש איזו שיתפות בין הקורא והמשורר. הקורא רואה את הגלמים האלמים והמשורר אחרי הפיחו בהם רוח חיים הוא מושך את הקורא על הפידסתל, שהוא בעצמו עומד עליו באומר: „אתה אינך רואה כלום. הא לך משקפי והוכח הכף כמה שירה ופיוט יש כאן". כותב ספורים לוקח טפוסים מהחיים ובכשרונו הוא מוציא מהם יפי ובחלק את הרגשותיו את הקוראים. גם כאן הקורא רואה בכל יום את הטפוסים האלה, אלא שהוא רואם בעיני בשר. חמד קשה נטל מר פאהן על עצמו בכתבו ציורים מחיים זרים להקוראים, כי ציורים כאלה צריכים להיות אינפרמטיבים ומענינים כאחת וזה קשה מאוד. הבה נראה איפא אם עלתה המלאכה בידו! הנני פותח את הספר וקורא את הציור הראשון „סיור ברחוב". הננו רואים ארח, שבא לבקר את הקראים, לראות את מנהגיהם ופוגש ביהודי, שנחפז אל בית הכנסת ומבקש ממנו שיראה לו את רחובם ואת בית כנסתם. והיהודי דוחה אותו, שאין כדאי לדבר מהם, וברגע זה אנו חשים את פסה"ד של ר' שמואל מקדמניץ, ש„הקראים אינם מתאחים לעולם". ב„סיור ברחוב" מודיענו המחבר הרבה ממנהגי הקראים באופן, שאיננו עוד זרים וההתענינות את הטפוסים האחרים נקיה ונעימה. הנני קורא הלאה, ואני מרגיש שגם חוש האמת וגם חוש היפי שלי שניהם שבעים. הספר יש לו ערך מדעי ובלטריסתי כאחת. הננו רואים קראית כהריונה, כלדתה כן. הננו רואים. את הקראי כבית הספר, הננו רואים איתו בהור מושל, הננו רואים אותו תחת האפריון, והננו רואים אותו מובל אל בית הקברות והכל באופן אסתתי נעלה. — כמובן לא נקי הספר משגיאות קלות, כמו למשל בכל הטפוסים מורגש חסרון ציור תאר פניהם, בנין גום ומלבושיהם. יפה מאד הוא ציור ה„מתיהד", המתאר לנו קראי נוהה אחרי שרשו ורוצה לקבל עליו את הדת היהודית מתוך הכרה פנימית ובא אל הרב והרב משיבו, שיבהוב שו"ת אל הרשכב"ה ואחרי איזה זמן קורא הקראי בדפיקת הלב תשובת הרב, שאינו יכול לקבלו, משום שקדושיהן הופסים ואין גטיהם תופשים ויש חשש לממזרות. ומבלי משים אנחנו כועסים על „הקוצו של יוד" שבדתנו. אבל גם פה מעיב מעט את יפעת התמונה האידאליה החפץ המטריאלי לראות בנים, בכדי שיהיה לו למי להשאיר את רכושו. „דכדוך נפש" הוא ציור נעלה על דבר קראי, שאהב נוצריה ובטרם הוא עוזב את דתו הוא שב אל אמו. בבית אינו מדבר מאומה, כי יודע הוא, שעוד מעט וינתק הפתיל האחרון המאחדו את עדתו האמללה. כאמור הציור יפה, אך הבסים אינו צריך להיות דוקא קראי. גם יהודי יוכל לאהוב נוצריה ולהרגיש דכדוך-נפש כזה. „שאיפה לחוץ" מתאר לנו סטודנט קראי, מר גורלו, את התעוב, שמתעבים אותו יהודים ונוצרים והוא אמלל, מחויב לשכת בדד בין רע וידיד ולבנו מתמלא כעס על בני דתנו, שעליהם לאהוב את הגר— והם מרחקים אותו. אך בלי צרך מספר לנו המחבר את האפילוג, שהסטודנט נעשה לפקיד ואינו כותב מאומה לאבותיו, כי זה מעורר בנו הרגש, שהמחבר השלים זאת כבדי שלא, ישאר הגיר חלק. בכ"ל יפי הוא הציור „סבל הירושה", המספר לנו ע"ד צרות הקראים, שהביאו עליהם דיני הטומאה החמורים שלהם. שמעון חרש-העץ עבד כל היום והנהו רעב מאד ואשתו מבשרתו שהיא נגעה בתבשיל ונטמא. בתחלה הוא כועס, אך אח"ז הוא מקבל עליו את הדין. בחדר שוכב חותנו, חולה מסוכן וגם הוא אין לו מה לאכול. קץ חותנו מתקרב והוא ממהר להוציא את כלי הבית, לבל יטמאו בטומאת מת. החולה רואה ויודע בשלטי הכהלה זאת. חותנו מת ואשתו אינה מלוה אותו אל בית הקברות, כי טמאת היא ואסור לה לצאת החוצה. קורעת לב הוא גם הבושה, שהקראים חשים כשמת אחד מעדתם, כי חושדים הם את היהודים, שישמחו להתמעטותם. „חיים בבושה וכושים במות" — כותב המחבר. — כאמור יש שגיאות קלות, אבל כאין הן לעמת היפי שבציורים והטפוסים. מר פאהן הוא בעל כשרון נעלה וחבל שהוא איש טרוד ואינו יכול לכתוב ספורים מקיפים ורחבים. ראוי איפא שכל קורא עברית יקנה לו את הספר, שמחירו רק כהד אחד ועשרים הלר.

יעקב הכהן רפאפורט.

---

**„ממרום שלח אש בעצמותי וירדנה"** (מגלת איכה א' י"ג). בפירוש הכתוב הזה רבו הפירושים ובכולן אין למצוא נחת. מלבד שצריך לדחוק ולאמר, שכנוי הפעול בלשון יחיד שבסוף מלת וירדנה מוסב על כל אחת מהעצמות וע"כ יבא בלשון יחיד, הלא יקשה ג"כ הפעל „וירדנה", שבא בלשון זכר על אש ולא בלשון נקבה „ותרדנה"? וצריך לדחוק עוד הפעם ולומר שאש משמש פה בלשון זכר כדברי רש"י בפרשה וישלח. ויותר מזה יקשה, הלא אין שום שייכות לומר על אש שרודה את העצמות וגם לא נמצא בשום מקום על אופן זה, כי אם שורף מבער או מכלה? וגם יתר הפירושים דחוקים למאוד. — ע"כ נראה לפרש שפעל וירדנה שב על ד', כמו הפעל שלח במאמר שלפניו, וכנוי הפעול שבסוף תיבת וירדנה שב על מלת אש, כמו שהאש היא הפעול ג"כ במאמר הראשון, ופירוש וירדנה הוא באלו שמפרשים אותו מענין רדייה והכאה, כמו לא תרדה בו בפרך ומזה „מכות מרדות". ובאור הכתוב כן, שאחד ששלח ד' ממרום אש בעצמותי, רדה והכה את האש, למען תבער בתקף ועוז, כמו שדודים ומבים באודי אש העשנים, למען יבערו היטב עד תומם, (דומה לזה: „הרודה פת חמה" תרומות פ"ו. המערכה.) ובלשון אשכנז „דאס פייער אנשירען". ויתורגם איפוא: ער האטטע פאָן אָבען העך פייער אין מיינע גליעדער געשליידערט אונד ער שירטע עס (דאס פייער) אן. ולפ"ז סרו כל הדחוקים הנ"ל וגם יתחברו המלות ויסתדרו המשפטים זה אל זה ביחס הגון וכפי חקי ההגיון. משה לאנדא — קולומיא.

---

הננו מגישים בזה תודתנו מקרב ולב עמוק לכל אלה, שברכונו במז"ט וכבדונו כתשורותיהם בחתונתנו.
מאיר רייך ורעיתו.

מקידות לכם מברכים במז"ט את ש"ב ורעם מר צבי בלאָך לארוסו עם מ' צפורה פריעדלער מהאליטש.
חבריו איציק שיינער ואליהו בלאך — דעלאטין.

כרגשי אהבה וכבוד הננו מברכים במז"ט את ידידנו מר מרדכי צבי כלאך לארוס.
אליהו גאלדבערג, אברהם פרעמינגער.

הנני מברך במז"ט את ידידי ויש"ב מר צבי ביאָך לארוסו. מרדכי ביאָך.

ברגשי גיל וחדוה הבענה שפתינו מעמק לבנו במז"ט לזקננו הישיש הנכבד מו"ה איטער סקאָרקע עם ז' לארוס בתם מרת חיה עם מר שמאור צבי בערטען. צבי איש שרום וזו'.

## קאָנקורס.

די יודישע קולטוסגעמיינדע אין ניי-סאנדעץ שרייבט היערמיט איינען קאנקורס איים איף דען פאָסטען איינעס **חזנ'ס** אין דער היפט-סינאגאָגע מיט דעם יעהרליכען געהאלטע פאן 2400 קראָנען יעהרליך.

געזוכע זאמט ציינגיסע זינד אן אינז ביז 5 אויגוסט ל. י. צו ריכטען.

די בעזעצונג דעם פאָסטענס איז פאָרלייפיג איף איין יאהר. נאך אבלויף דעססעלבען קאן די שטאבי-ליזיערונג ערפאָלגען.

רייזע-שפעזען ווערדען נור דעם אויפגענאמענען צוריקערשטאטעט. דער פאָרשטאנד.

## קאָנקורס.

להיות גרוי בשער בת רבים, שעתידים אנחנו ראשי קהל עדת העברים פה יקבל בעיני רב אב"ר.

משכורתו תהיה אלף ושמונה מאות כתרים לשנה הראוי למשרה הזאת ישלח את התעודות האלה: א) העירה לידה עם תעודת הנהגה טובה (מאראליטעטס-ציינגנים). ב) תעודת גמר למוד ד' מדרגות מבי"ס לעב. ג) תעודה מטובי העיר, ששמש שם בכתר הרבנות והפיק רצון מהם בלית כתב הורמנא. הזמן המגבל לשלוח הדברים הנ"ל היא עד ר"ח אליל הבע"ל.

שענדישאב, ר"ח אב תרס"ח. ראש הערה

**מאיר לעוו.**

Wyd.: { Naftali Hof. / S. M. Lazer.

Odpowiedzialny Redaktor: S. M. Lazer.
Drukiem S. L. Deutschera w Podgórzu